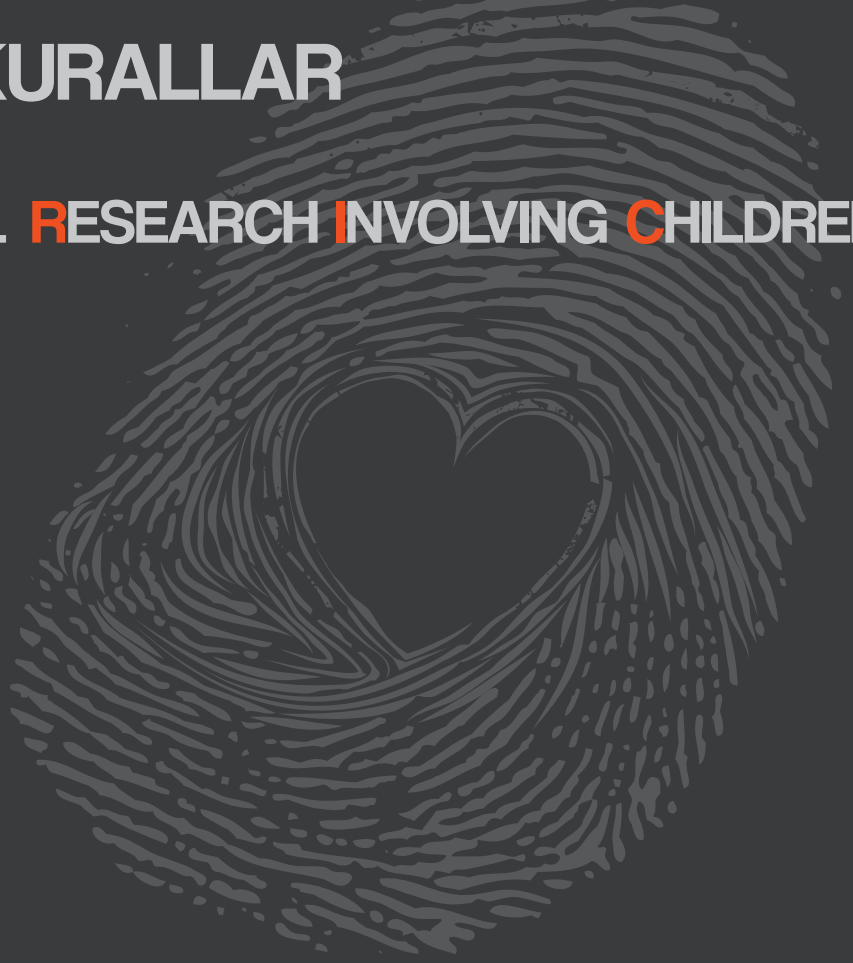

ÇOCUKLARLA İLGİLİ VE ÇOCUKLARLA BİRLİKTE YAPILAN ARAŞTIRMALARDA GÖZETİLECEK ETİK KURALLAR ETHICAL RESEARCH INVOLVING CHILDREN

Centre for Childne
and Young People
research, education, advocacy

 Southern Cross
University

Childwatch
INTERNATIONAL
RESEARCH NETWORK

unicef
Office of Research

UNIVERSITY
of OTAGO

Te Whare Wānanga o Otago
NEW ZEALAND

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi
tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği
Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen
Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması
kapsamında hazırlanmıştır.

115 ÖRNEK DURUMLAR

ERIC'in temel amaçlarından biri de, çocukların ve gençlerin yer aldıkları araştırmaları şekillendiren öykülerin, deneyimlerin, etik meselelerin ve duyarlılıkların öğrenilmesi ve paylaşılmasıdır. Burada yer alan örnek durumlar, araştırmacıların kendi sözleriyle yaptıkları katkılardır ve amaçlanan da karşılaşılabilecekleri daha zorlu ve tartışmalı etik konularda başka araştırmacılara yardımcı olmaktır. Çeşitli uluslararası bağlamlardan ve farklı araştırma paradigmalarından derlenen bu örnek durumlar, etik düşüncüyü geliştirmede ve çocuklarla yapılan araştırmalarda etik uygulamaları iyileştirmede başvurulabilecek süreçlere ışık tutmak üzere kullanılmıştır. Araştırmacılardan beklenen, bu örnek durumları, kendi deneyimleri ve bağlamları çerçevesinde dikkate almalarıdır.

ve araştırma kapsamındaki görüşmelere katılımlarını kolaylaştırabilirler. Ancak ebeveynler çocuklarının verdikleri yanıtları yeniden yorumlayarak ya da düzelterek tartışmaya kendi gölgelerini de düşürebilirler.

- Araştırmacıların engelli çocukları araştırma sürecine katmada yaratıcı yöntemlere başvurmak durumundadırlar ve çocukların görüşlerine ebeveynleri orada olsun olmasın öncelik tanınmalıdır.
- Çocukların ve yetişkinlerin birbirleriyle çatışan görüşleriyle karşılaştıklarında araştırmacıların verdikleri kararlar engelli çocuklara, araştırma sürecindeki yerleri ve kontrol güçleri hakkında önemli mesajlar verir.
- Engelli çocukların araştırmaya nasıl katılacakları konusunda dile getirdikleri tercihlere saygı gösterilmelidir.
- Çocukla tek başınayken görüşülmesi karşısında çocuktan ya da ebeveyninden gelen tepki karşısında araştırmacı ne yapabildi?
- Ebeveyn orada bulunmakta ısrar etseydi araştırmacı ne yapabildi? Çocuğun böyle olmasının istemediği bilindiği halde görüşmeyi ebeveyn hazır bulunurken sürdürmek uygun olur mu?
- Çocukların görüşme sırasında ebeveynlerinin de orada olmasını istedikleri durumlarda çocuğun görüşlerine öncelik tanınmasını sağlama açısından araştırmacı hangi tekniklere başvurabilir?
- Çocuklarla yanlarında başka kimse olmadan görüşülmesi araştırmacı açısından ne gibi riskler içerir?

Referanslar

Kelly, B. (2007) Methodological issues for qualitative research involving learning disabled children. *International Journal of Social Research Methodology: Theory and Practice*, 10, (1), 21-35.

Kelly, B (2005) 'Chocolate... makes you autism': impairment, disability and childhood identities. *Disability and Society*, 20, (3), 261-275.

Kelly, B., McColgan, M. & Scally, M (2000) 'A Chance to Say - Involving children who have learning disabilities in a pilot study on family support services. *Journal of Learning Disabilities*, 4, (2), 115 – 127.

Katkıda bulunan: Dr Berni Kelly, Sosyal Çalışma Öğretim Görevlisi, Queen's Üniversitesi Belfast

Örnek durum 19: Çocuk koruma ve mahremiyet: Çocukların şiddet, istismar ve ihmale deneyimlerinin araştırılması

Arka plan bağlamı:

Çocuklara Karşı Zalimce Davranışları Önleme Ulusal Derneği (NSPCC) 2008 yılında evde, okulda ve toplulukta çocuklara ve gençlere yönelik şiddetin yaygınlığı ve bunun etkileri konusunda BK ölçeğinde kapsamlı bir araştırma yapmaya karar verdi. Çocuklara ve gençlere çocukluk döneminde ve son bir yıl içinde karşılaştıkları her tür şiddet olayıyla ilgili doğrudan soru yöneltilmesi açısından bu, Birleşik Krallık'ta yapılan türünün ilk araştırmasıydı. 2009 yılında 6196 katılımcı ile BK ölçeğinde bir hanehalkı araştırması yapılmıştı. 6196 katılımcının 2160'ı 11 yaşından küçük çocukların ebeveynleri/bakıcıları, 2275'i 11-17 yaş grubundan çocuk ve gençler, 1761'i de 18-14 yaş grubundan gençlerdi. Daha fazla ayrıntı için bakınız, www.nspcc.org.uk/childstudy.

Etik görev:

Burada esasta çocuğun korunmasının önemi nedeniyle, uygulamada gizlilik prensibi sınırlı olabilmektedir. NSPCC araştırmasında, çocuklara ve gençlere kendi deneyimlerine ilişkin soruların özel olarak yöneltilmesinde yaşa uygun Bilgisayar Destekli Bireysel Görüşme (CASSI) yöntemleri kullanılacaktır. Başka bir deyişle ebeveynler ne sorulan soruları ne de çocukların bunlara verdikleri yanıtları görebilecekti. CASI tipi görüşmelerde görüşmecinin kendisi de katılımcının verdiği yanıtları görmez ve bir kişinin istismar deneyimlerini ortaya koyup koymadığını da o an için bilmez. Bu şekilde görüşülen yetişkinlere genel olarak tam bir anonimlik önerilir. BK'de (açılım) çocuk istismarı durumlarının bildirilmesinde zorunluluk yoktur. Kendi başlarından geçen şiddet ve istismar olaylarını bildiren çocuklara tam anlamda anonimlik sağlayan bir araştırma yürütmek etik olur mu? Eğer bir çocuk yakın bir zarar görme tehdidi altındaysa ne yapmak gerekir? Mahremiyetin ihlali hangi durumlarda mazur görülebilir? Eğer mahremiyetin sınırları çocuk koruma sorumluluklarıyla çizilecekse, araştırmanın amaçları ve mahremiyetin sınırları diğer tarafta rahatsızlık ve hoşnutsuzluk yaratmadan çocuklar ve gençlerle ebeveynlerine nasıl açıklanabilir?

Araştırma, çocuk koruma, destek ve danışmanlık hizmetlerinin görece gelişkin olduğu üst gelir düzeyindeki bir ülkede gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın tüm katılımcılarına, ilgili hizmetlerle ilgili bilgiler ve adresler veren bir bilgilendirme kitapçığı dağıtılması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Böylece ebeveynler, çocuklar ve gençler istedikleri takdirde buralara başvurabileceklerdi. Peki, ya bir çocuk ya da genç çok kötü durumdaysa ve daha ileri düzeyde yardım istiyorsa? Bu durumu bizlere nasıl söyleyecekler? Buna ihtiyacı olan çocuklara ve gençlere yardım nasıl ulaştırılabilir? Şiddetin faili ebeveyn ya da aynı evde yaşayan bir kişi ise bu yardım güvenli biçimde nasıl sağlanabilir?

Yapılan tercihler:

Çocuk koruma ve araştırma uzmanlarıyla, ebeveynlerle, çocuklar ve gençlerle görüşmeler yapıldı. Bunların arasında çocuk istismarına maruz kaldıkları bilinen gençler de vardı. Bu görüşmeler, tam bir anonimlik sağlamanın kabul edilemez bir şey olacağı konusundaki görüşümüzü doğruladı. Araştırma uzmanları mahremiyetin sınırlanmasını ve araştırma kapsamında yakın tehlike altında olabilecek, daha ileri düzeyde yardım ya da destek ihtiyacı olan çocukların belirlenmesini sağlayacak bir sistem kurulmasını tavsiye ettiler. Başlarından olumsuz olaylar geçmiş gençler kendilerine ne yapılacağı konusunda tercih hakkı tanınmasının önemli olduğunu söylediler. Örneğin bir katılımcı o an için belirli bir istismar durumunun yetkililere bildirilmesini istemiyorsa o zaman kendisine bu yönde herhangi bir baskı yapılmamalıdır ve kendi tercihleri dışında bir yola başvurulmamalıdır. Dolayısıyla araştırmanın kritik noktalarında birtakım sorulara yer verildi. Bu sorularla ilgili kişinin bir sarsıntı yaşayıp yaşamadığı, çocuk koruma konusunda bilgili bir kişiyle baş başa görüşmek isteyip istemediği ortaya çıkarılıyordu.

Alarm anlamına gelen bir kırmızı bayrak ve değerlendirme süreci geliştirildi. Böylece, eğer katılımcı bir genç yardım istiyorsa ya da verdiği yanıtlardan olası bir yakın risk sonucu çıkıyorsa, bu görüşme veri sistemine yüklenirken kırmızı bayrak işareti kullanılıyordu. Başka bir deyişle, görüşmeci ve hanedeki başka herhangi bir kişi alarm işaretinin aktif kılındığını o an için bilemeyecek, bu konuda yalnızca NSPCC araştırma ekibi bilgilendirilecektir. Daha ileri düzeyde işlemlerin gerektiği durumlarda kırmızı bayrakla işaretlenen katılımcıların irtibat bilgileri, değerlendirmeden önce araştırma yanıtlarından ayrıştırılmayacaktır. Alarm sisteminin kullanılması, değerlendirme ve sevk işlemleri konusunda çocuk koruma uzmanlarıyla kesinlik içeren protokoller üzerinde anlaşmaya varılmıştır. Kırmızı bayraklı tüm görüşmeler ya da katılımcının bir profesyonelle görüşme isteğini belirttiği her durum günlük olarak NSPCC'ye iletilmiş ve araştırma ekibinin iki üyesi tarafından değerlendirilmiştir. Daha ileri

düzeyde işlem gerektiren durumlar takip amacıyla aynı gün içinde ChildLine danışmanlarına ya da NSPCC koruma hizmetlerine aktarılmıştır.

Değerlendirmelerde kırmızı bayrak kullanımının gerekeceği eşikler üzerinde ChildLine çocuk uzmanlarıyla anlaşmaya varıldı. Burada dikkate alınan temel konular şunlardı: İstismarın ağırlığı ve sıklığı, çocuğun yaşamını tehdit edici şekilde yaralanma ya da tecavüz gibi durumlarla karşılaşmış ve karşılaşmadığı, failin başka çocukları da istismar etme olasılığının bulunup bulunmadığı, kendine zarar verme-intihar gibi bir eğilimin olup olmadığı, çocuğun ya da gencin yardım ve destek için halen bir başvurusu olup olmadığı; çocuğun ya da gencin istekleri ve duyguları; çocuğun kendi isteği dışında bir yerlere yönlendirilmesinin kendisine yardımcı mı olacağı yoksa tehdidi daha da arttırma olasılığının olup olmadığı.

Görüşmeyi kabul etmeden önce ebeveynlere ve çocuklara araştırma konusunun çocukların güvenliği ve mağduriyeti olduğu anlatıldı. Çeşitli tavsiyelerden hareketle, kapsanacak konuları içeren bir liste onay sürecine ışık tutması için katılımcılara verildi. Bu listede, örneğin cinsel istismar gibi hassas konular da yer alıyordu. Katılımcılara, verdikleri bilgiler bir çocuğun yakın bir tehlike altında olduğuna işaret etmediği sürece yanıtlarının gizli kalacağı söylendi. Çocuklara ve gençlere, istedikleri takdirde kimi sorulara yanıt vermeyebilecekleri, bu soruları atlayabilecekleri ekrandan gösterildi. Ebeveynlere mahremiyetin sınırlarının anlatılması araştırmada soruları yanıtlayanların oranını azaltmadı. %60,4 olan bu oran o saralarda BK'de yapılan başka hanehalkı araştırmaları ile karşılaştırıldığında iyi bir düzeydir. Gözden geçirilen toplam 191 durumdan 85'i yönlendirme gerektirdi. Bu yönlendirmelerden 35'i Child Line'a, 44'ü bağımsız danışmana, 6'sı da NSPCC Yardım Hattına yapıldı. Bunlardan 4'ü hariç diğer hepsinde bilgiler araştırmaya katılanların onayıyla başkalarına aktarıldı.

Görüşmeler sırasında katılımcılara kendilerini nasıl hissettikleri soruldu. Kırmızı bayraklı katılımcılardan 103'ü (toplamın %54'ü) bu katılımın çok ya da fazlasıyla yararlı olduğu görüşünü belirtti. 38'i (%20'nin biraz altı) araştırmanın kendilerini olumsuz etkilediğini söyledi (33 genç ve 5 bakıcı). Olumsuz etki belirten 33 kişiden 27'si ayrıca araştırmaya katılmanın, hiç değilse değer bir şey olduğunu ekledi. Bu araştırmayı yaparken edindiğimiz deneyim, kendilerini sarsmış olsa bile gençlerin katılıma, şiddetle ilgili deneyimlerini aktarmaya istekli olduklarını teyit etti.

Kendinize sorular/düşünceler:

- Çocuklara ve gençlere, araştırmanızı yürüteceğiniz bağlamda kendi şiddet ve istismar deneyimleri hakkında sorular sorulmasının yararları ve zararları neler olabilir?
- Başlarından olumsuz olaylar geçmiş küçüklerin ve çocuk koruma profesyonellerinin sahip oldukları bilgi ve uzmanlığı, araştırmanızdaki çocuk koruma ve mahremiyet yaklaşımına girdi sağlama açısından en iyi nasıl kullanabilirsiniz?
- Bu araştırma, görece gelişkin çocuk koruma hizmetlerinin bulunduğu üst gelir düzeyindeki bir ülkede gerçekleştirildi. Benzer bir araştırmanın hizmetlerin sınırlı kaldığı ve halkın şiddet ve istismar mağdurlarına karşı tutumunun düşmanca olduğu koşullarda yapılacak olması durumunda çocuklara ve gençlere yönelik destek ve yardım kaynaklarını nasıl belirlersiniz?
- Eğer destek kaynakları çok sınırlı ise araştırmanın finansmanını sağlayanların çocuklara doğrudan yardım amacıyla ek kaynak sağlaması beklenebilir mi?

Katkıda bulunan: Lorraine Radford, Sosyal Politika ve Sosyal Çalışma Profesörü, Central Lancashire Üniversitesi, Preston, BK.

ISBN: 978-88-6522-023-8

Uluslararası Çocuk Merkezi
Bilkent Üniversitesi, Merkez Kampüs,
Kütüphane Binası, 06800 Bilkent / Ankara
Tel: +90 312 290 23 66
Faks: +90 312 266 46 78
e-mail:icc@icc.org.tr

www.icc.org.tr

Bu yayın Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından yürütülen ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından desteklenen Çocuklarla Birlikte Daha Güçlü çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Avrupa Birliği, yayının içeriği ile ilgili olarak herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük kabul etmez.

